

Monaca, gdje se također može vidjeti vizija Trojstva.

Posebna vrijednost knjige nije samo u izvrsnim analizama različitih slika Trojstva i drugih tema iz kršćanske vjere, nego i 51 fotografija analiziranih slika koje se mogu pronaći na kraju knjige. Tako se može i vizualno doživjeti teološko i duhovno značenje slike. Isto tako, Boespflug navodi mnogobrojnu literaturu o spomenutoj tematici koja može poslužiti daljnjem produbljivanju i promišljanju. Jednom riječju, izvrsna studija Françoisa Boespfluga jest prava poslastica za sve povjesničare sakralne umjetnosti kao i za teologe, jer, kako piše i sam autor, umjetnost može »doprinijeti da *Credo* bude više vjerodostojan i ljubljen«. (str. 178.).

Ivica Raguz

Klaus Berger

Der Wundertäter.

Die Wahrheit über Jesus

– Herder, Freiburg – Basel – Wien,
2010., 276 str.

Poznati njemački egzeget Klaus Berger u svojem najnovijem djelu suprotstavlja se uobičajenom tumačenju Kristovih čuda u biblijskoj i sustavnoj teologiji. Ona se uglavnom poimaju kao puki simbolički čini ili ilustracije određenog kršćanskoga nauka. (str. 13.) U pozadini takvoga tumačenja Berger vidi predrasude koje ne odgovaraju biblijskoj slici stvarnosti, a ni kršćanskom nauku (str. 235.-246.), a to su: vjera protiv povijesti; prisutnost novozavjetnoga teksta u Staromu zavjetu dokaz je njegove nepovijesnosti, čime se često služe bibličari: primjerice, Krist je čudesno nahranio ljude, ali slično tomu već je učinio Elizej, dakle, to ne može biti povijesni događaj, nego ne-

povijesna interpretacija kako bi se naglasilo da je Isus veći od Elizeja. Nadovezujući se na Bergera, mogli bismo reći da bi se to isto moglo reći kad bi primjerice netko svoje stvarno iskustvo ljubavi tumačio stihovima jednoga Dantea ili Goethea te kad bi neki mudrac, nekoliko tisuća godina kasnije, tumačeći taj isti tekst rekao da se ne radi o povijesnom događaju ljubavi, nego o pukoj interpretaciji Dantea i Goethea! Berger navodi i druge pogrešne alternative: izvanjsko ili nutarnje, sloboda ili nužnost, nebo ili zemlja. No, vratimo se Bergerovoj tezi. Njegova je osnovna teza da vjera u Isusa Krista ovisi o tomu je li on činio ili nije činio čuda. Da Krist nije bio čudotvorac, on ne bi bio Bog. To bi značilo da on ne može zahvatiti u stvarnost, da je ne može mijenjati. Osim toga, bi li tada imalo smisla govoriti o Crkvi u kojoj se događaju »čuda«, napose »čudo euharistije«? (str. 20.-21.) A prema Bergeru, »istina o Isusu« više je u njegovim djelima, negoli u njegovim riječima. (str. 10.)

Kristova čuda očituju Isusa Krista kao onoga koji je veći od proroka. Za razliku od postproročkoga židovstva, koje više ne čine čuda, Krist je istinski čudotvorac, njegova su čuda »minijturni prikazi spasenja« (str. 21.) te je on više od propovjednika kraja svijeta, jer se njegove riječi ostvaruju u čudima. (str. 21.) U svojim čudima on je veći od Mojsija, Ilije ili Elizeja. (str. 30.-43.) Isto tako, on se u svojim čudima očituje razboritijim od Samuela-Šaula, moćnijim od Davida te mudrijim od Salomona. (str. 44.-57.) Čudima Isus također dokazuje da Kraljevstvo, koje on naviješta, nije puko »stanje duha ili promjena svijesti, nego život protiv smrti«. (str. 57.) Vrlo su korisna također Bergerova promišljanja o Kristovim čudima subotom. Kod tih se čuda ne radi o liberalizaciji židovstva ili o suprotstavljanju etičkih principa kulturnima, nego o produbljivanju Božjega odnosa

prema čovjeku. Čuda su predstavljala za židovske vjerske vođe skandal, ukoliko se jedan čovjek stavio na razinu samoga Boga. Naime, subotom je dopušteno jedino Bogu da djeluje, a ne i čovjeku. A Isus upravo to čini, sebe stavlja na razinu samoga Boga i subotom čini čuda. (str. 75.) I veliki proroci čine čuda, ali Krist ih nadmašuje veličinom svojih čuda i načinom činjenja čuda (Krist nikada ne moli prije čuda, za razliku od proroka, str. 92s.). On objavljuje tko je on: da »ima vlast«, »jesam koji jesam«, da »jest uskrsnuće«, da je on sam mana koja dolazi s neba, da je gospodar nad stvorenjem. (str. 80.-107.)

Nakon što je razvio svoje temeljne teze o »Isusu Kristu kao čudotvorcu«, Berger u ostalim dijelovima knjige promišlja čuda u kontekstu Kristova mesijanstva (»mesijanska tajna«), Crkve, teodiceje. Posebice je vrijedno poglavlje o načinima događanja čuda gdje Berger naziva čuda »djelima odnosa« kojima Bog u Isusu Kristu čovjeka pomiruje i uvodi ga u zajedništvo sa sobom. Dakle, ne radi se ni o kakvim demonstracijama moći. (str. 163.-164.) Možemo reći da Bergerova knjiga predstavlja važan poticaj biblijskoj i sustavnoj teologiji (kristologiji), u kojoj su čuda gotovo u potpunosti iščezla, da ponovno otkrije »Krista čudotvorca«.

Ivica Raguž

Josip Grbac

Etičke dvojbe hrvatskog društva. O važnosti odgoja za moralne vrijednosti

– Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., 201 str.

U knjizi *Etičke dvojbe hrvatskog društva. O važnosti odgoja za moralne vrijednosti*, autor Josip Grbac, svećenik Porečko-pul-

ske biskupije i profesor moralne teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu - Teologiji u Rijeci, sabrao je četrnaest svojih radova, napisanih tijekom posljednjih nekoliko godina, kao plod teološkoga promišljanja o središnjim temama današnje, postkoncilske moralne teologije, ali u svjetlu hrvatske društvene stvarnosti. Grbac se, naime, vrlo hrabro suočava s mnogim izazovima pred kojima se nalazi današnja moralka, uokvirujući ih u šest tematskih blokova, kako bi pridonio, prema njegovim riječima, već uglavnom »zaboravljenoj« moralnoj obnovi hrvatskoga društva.

U prvomu tematskom bloku, raspravljajući o etici u Bibliji (str. 19.-36.), autor ukazuje na zahtjev Drugoga vatikanskog sabora da »znanstveno izlaganje moralne teologije treba temeljitije hraniti naukom Svetoga pisma kako bi mogla rasvijetliti uzvišeni poziv vjernika u Kristu i njihovu obvezu da u ljubavi donesu plod za život svijeta« (*Optatam totius*, br. 16.) te se pita što Božja riječ, kako u Starom, tako u Novom zavjetu, daje današnjoj kršćanskoj etici kako bi ona bila ne samo prihvatljiva današnjem čovjeku, nego i efikasna? Drugim riječima, raspravljajući o specifičnosti kršćanskoga morala, autor poziva na daljnje otkrivanje bogatstva biblijske poruke, osobito Novoga zavjeta, kako one ne bi bile samo »sadržajni višak«, već uistinu putokaz za suvremeno etičko promišljanje. Stoga, u drugomu tematskom bloku, posvećenom pitanju odnosa etike i odgoja (str. 37.-82.), ukazujući osobito na poteškoće na koje u tom kontekstu nailazimo u hrvatskomu školskom sustavu i u sredstvima društvene komunikacije, autor ukazuje na doprinos što ga Crkva pruža u procesu odgoja za socijalne krjeposti u hrvatskomu društvu, ističući, na osobit način, važnost školskoga vjeronauka u tom procesu. Naime, put »preodgoja« dug je i izuzetno naporan te, prema